

П. И. Пидкасистый. – М. Знание, 1978. – 325 с.
 4. Зимняя И. А. Педагогическая психология: [учеб. пособие] / Ирина Алексеевна Зимняя. – Ростов н/Д.: Феникс, 1997. – 480 с.
 5. Каменева Т. Н. Электронный учебник делового английского языка для будущих менеджеров / Т. Н. Каменева. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.irtc.org.ua/dep105/publ/Kam-USIM-10/Kam-USIM-10.doc
 6. Робоча програма навчальної дисципліни «Іноземна мова професійного спрямування» для студентів спеціальності 121 – «Інженерія програмного забезпечення» / Укл. Бойко Л. М. – Херсон: ХФ НУК, 2018. – 16 с.
 7. Hutchinson, T., Waters, A. (1987) English for Specific Purposes: a Learning – centered approach. – Cambridge, CUP.
 8. Бойко Л. М., Мунтян Т. В. English for Information Technology. Навчальний посібник для самостійної роботи студентів спеціальності «Інженерія програмного забезпечення». – Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2017. – 144 с.

REFERENCES

1. Arhangelskiy, S. I. (1980). *Uchebnyiy protsess v vysshey shkole, ego zakonomernyye osnovy i metody*. [Educational process in higher school, its regular basics and methods]. Moscow.
 2. Borisova, P.V. (2017). *Printsipy razrabotki uchebnogo posobiya po angliyskomu yazyku dlya spetsialnykh tseley v tehnikeskom vuze*. [The principles of ESP textbooks development in technical university]. Moscow.
 3. Garunov, M. G., Pidkasyty P. I. (1978). *Samostoyatel'naya rabota studentov* [Independent study of students]. Moscow.
 4. Zimnyaya, I. A. (1997). *Pedagogicheskaya psihologiya*. [Pedagogical psychology]. Rostov.

5. Kameneva, T. N. *Elektronnyi uchebnik delovogo angliyskogo yazyka dlya buduschikh menegerov*. [Electronic textbook of Business English for future managers]. [Elektronnyi resurs. Rezhym dostupu: www.irtc.org.ua/dep105/publ/Kam-USIM-10/Kam-USIM-10.doc
 6. *Robocha programa navchalnoyi distsipliny «Inozemna mova profesijnoho spryamuvannia»* (2018). [Curriculum of foreign language for professional purposes]. Kherson.
 7. Hutchinson, T., Waters, A. (1987). English for Specific Purposes: a Learning – centered approach. Cambridge.
 8. Boiko, L. M., Muntyan, T. V. (2017). English for Information Technology. *Navchalnyi posibnyk dlia samostijnoi roboty studentiv*. [Textbook for independent study]. Kherson.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

БОЙКО Любов Михайлівна – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри суспільних наук Херсонської філії Національного університету кораблебудування ім. адмірала Макарова.

Наукові інтереси: методика викладання іноземних мов у вищій школі, психологічні особливості студентів.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

BOIKO Liubov Mykhailivna – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Social Sciences, Kherson Branch of Admiral Makarov National University of Shipbuilding.

Circle of scientific interests: methods of teaching foreign languages in higher education, psychological peculiarities of students.

*Стаття надійшла до редакції 08. 02. 2019 р.
 Рецензент – д.п.н. професор Шандрук С. І.*

УДК: 373 – 056.2/3:37.018.1

ВАСЕЦЬКА Тетяна Миколаївна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри спеціальної освіти та здоров'я людини Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка e-mail: tetyanav2014@gmail.com

БАТЬКІВСЬКА ПІДТРИМКА ЯК ЗАПОРУКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГАРМОНІЙНОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ З ПСИХОФІЗИЧНИМИ ПРОБЛЕМАМИ В СИСТЕМІ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. В умовах сьогодення актуалізується проблема входження України до спільного європейського простору і це стосується усіх сфер людського життя, а також різних галузей науки. Не минула ця проблема і педагогіку, особливо корекційну, яка обґрунтовує особливості навчання, виховання,

розвитку, соціальної та професійної адаптації дітей з психофізичними проблемами.

Сучасні освітні моделі скеровані на те, щоб дати дитині певний обсяг знань, умінь, навичок, тобто пріоритетом визначено освітній компонент, однак для успішної соціалізації дитини з особливими потребами цього недостатньо. Потрібно спочатку створити для

неї можливості здійснювати соціальні контакти, досягати власних освітніх успіхів, бути впевненою у собі. Йдеться про посилення механізмів інтеграції певних категорій дітей в освіту і, відповідно, у суспільство, а для цього потрібно трансформувати процес масової освіти як системи для забезпечення освітніх потреб усіх дітей.

Актуальність і важливість розв'язання проблеми формування особистості дитини в умовах інклюзивної освіти детермінується низкою *суперечностей*, а саме між:

- збільшенням у загальноосвітніх школах кількості дітей з особливими потребами та відсутністю освітнього середовища, що забезпечує їхнє спільне навчання зі звичайними дітьми і реалізує індивідуальний підхід до кожної дитини;

- запитом батьківської спільноти на впровадження інклюзивного підходу в освіту і недостатньою розробленістю умов його реалізації;

- необхідністю спеціальної підготовки педагогів для роботи з дітьми з особливими потребами в умовах загальноосвітнього закладу і недостатньою кількістю програм професійної перепідготовки і підвищення кваліфікації педагогів у цьому напрямі;

- ефективністю зарубіжного досвіду в концептуальному розумінні, організації і розвитку інклюзивної освіти та недостатнім його теоретичним осмисленням і практичним освоєнням в Україні.

Обґрунтовуючи специфіку становлення дитини в умовах загальноосвітнього навчального закладу, увага зазвичай акцентується на навчанні, вихованні та розвитку особистості. Для дитини з особливими потребами надзвичайно важливим виступає такий аспект її становлення, як соціалізація, адже вона повинна навчитись пристосовуватися до суспільного життя, долаючи значно більші перешкоди і труднощі, ніж здорова. З огляду на це розробка спеціальних моделей, форм, засобів, методів освітнього простору для адаптації дитини з особливими освітніми потребами в межах інклюзивної освіти сьогодні потребує особливої уваги вчених різних галузей науки, задля того, щоб вона комфортно почувала себе в освітньому середовищі.

Освіта для дітей з особливими потребами повинна стати універсальною підготовкою до дорослого життя, в якому мають забезпечуватися природні, соціальні та креативні можливості та потреби. Окрім цього, освітній процес покликаний виконувати функції самореалізації та розширення особистого простору. У Європі педагогічна спільнота усвідомлює, що інклюзія виходить за рамки навчання, дидактики і освіти й

передбачає надання дитині з особливими потребами комплексу знань, умінь та навичок багатоаспектної інтеграції у багатоваріантне, конкурентне й неоднорідне суспільне середовище.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній педагогічній науці опубліковано значну кількість праць, у яких аналізуються проблеми навчання дітей з особливими потребами в умовах масового навчального закладу. Зокрема, це дослідження О. Василенко, О. Гаврилова, Т. Ілляшенко, Г. Кумаріної, Н. Ліфінцевої, Н. Миронової, В. Петрової, Н. Софій, Н. Стадненко, О. Таранченко, Н. Ялпаєва та ін. Окремо слід виділити праці, присвячені проектуванню різноманітних педагогічних моделей інклюзивного (інтегрованого) навчання дітей з різними типами дизонтогенезу (В. Бондар, Л. Гречко, В. Засенко, А. Колупаєва, З. Ленів, І. Мамайчук, В. Назарина, Т. Сак, В. Синьов, В. Тарасун, О. Хохліна, Л. Шипіцина, Н. Шматко та ін.).

Вивченню досвіду інклюзивної освіти у країнах Західної Європи, США та Канади присвячені праці вітчизняних науковців: О. Безпалько, Г. Давиденко, М. Захарчук, А. Мігалуш, М. Перфільєвої, С. Федоренко, В. Тарасенка, Т. Фаласеніді, О. Ферт; закордонних: Ф. Амстронга, Б. Барбера, Л. Бартона, П. Бурдье, К. Дженкса, Дж. Девіса, Х. Кербо, П. Клоу, М. Крозьє, Т. Лормана, Дж. Лупарта, В. Шмідта, К. Тейлора та ін. Законодавче підґрунтя інклюзії вивчають А. Колупаєва, Л. Шумна; соціально-педагогічні умови – П. Таланчук, М. Чайковський, Г. Нікуліна, С. Літовченко, В. Шнайдер, А. Шевцов, І. Ярмошук.

Розглядаючи питання та проблематику інклюзивної освіти, маємо звернутися до тлумачення самого терміна.

Інклюзивна освіта (інклюзія – англ. inclusion – залучення) передбачає створення освітнього середовища, яке відповідало б потребам і можливостям особистості кожної дитини, незалежно від особливостей її психофізичного розвитку.

Інклюзивне навчання – гнучка, індивідуалізована система навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку в умовах масової загальноосвітньої школи за місцем проживання. Навчання (у разі потреби) відбувається за індивідуальним навчальним планом, забезпечується медико-соціальним та психолого-педагогічним супроводом [4, с. 13].

Про унікальність особистості свідчить той факт, що вона розглядається науковцями різних галузей знань: психологами, педагогами, філософами, соціологами. У психологічній науці поняття «особистості» належить до базових та найбільш загальних

категорій. На думку Л. С. Виготського, «особистість є соціальним поняттям, не є вродженою, вона виникає у результаті культурного та соціального розвитку» [1, с. 34].

Як стверджував С. Л. Рубінштейн, «особистістю є людина зі своєю позицією в житті до якої вона дійшла в результаті великої свідомої роботи. Особистістю є лише та людина, яка ставиться певним чином до навколишнього світу, свідомо виражає це своє ставлення так, що воно проявляється в усій її сутності» [7, с. 176]. Таку позицію підтримував і К. К. Платонов, який на основі системно-діяльнісного підходу виділяє у структурі особистості такі чотири підструктури:

– спрямованість особистості: моральні якості, установки, стосунки з іншими, що визначається суспільним буттям людини;

– підструктура досвіду (знання, вміння, навички, звички) – досвід набувається у процесі навчання й виховання, провідним є соціальний чинник;

– підструктура форм відображення – охоплює індивідуальні особливості психічних процесів, що формуються протягом соціального життя і виявляються у пізнавальній та емоційно-вольовій діяльності людини;

– біологічно зумовлені психічні функції особистості – типологічні властивості особистості, статеві й вікові особливості та їх патологічні зміни, що великою мірою залежать від фізіологічних і морфологічних особливостей мозку [6].

Мета статті полягає у визначенні ролі батьківської підтримки в гармонійному розвитку дитини з психофізичними проблемами в системі інклюзивного навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сім'я дитини з відхиленнями в розвитку є її першим соціалізуючим інститутом. Процес дорослішання та формування особистісних якостей дітей такої категорії проходить з великими труднощами та у дещо сповільненому темпі, його також можна розділити на етапи: I етап соціалізації – входження дитини в соціум. Першою сходинкою є адаптація її в сім'ї. Успішність цього процесу залежить від того, наскільки адекватно члени родини реагують на проблеми дитини і допомагають у їх подоланні. Виникаючі труднощі – результат неправильної позиції батьків та інших членів сім'ї. II етап соціалізації – це перебування дитини у навчальному закладі. Важливу роль має відіграти такт педагога, повага до дитини з особливими освітніми потребами. Налаштування дитини на перебування у закладі, на важливість нових змін у її житті виконують члени родини. III етап соціалізації –

адаптація дитини та її сім'ї власне у суспільстві, а саме – пошук інших сімей з подібними проблемами, встановлення контактів, пошук своєї «соціальної ніші». А власне, особистісні якості самих батьків визначають можливість соціалізації дітей та адаптації до життя, тобто їхнє майбутнє. Суттєвою ознакою є наявність у батьків такої важливої якості як стресостійкість, саме вона необхідна для підтримки дитини. Відсутність же цієї якості вказує на нездатність батьків здійснювати виховання та соціальний супровід власної дитини протягом всього життя, взаємодіяти з фахівцями різного рівня чи навпаки, свідчить про схильність до аутизації по відношенню до дитини чи соціуму.

Підготовка дитини до школи – це, перш за все, формування навичок дисципліни. Швейцарський психолог Ж. Піаже виділяє важливі умови, завдячуючи яким, правила, яких ми вчимо дітей, перетворюються на почуття обов'язку. Найсуттєвішими з них є схвалення оточуючих, задоволення, яке отримує дитина при дотриманні правил, а також почуття поваги до тієї людини, яка диктує його. Ворожість, агресивність, психічні зриви у дітей – це наслідки батьківських покарань. В основі порушень поведінки дитини, особливо дитини з вадами, лежать її приховані прагнення [5]. Американський психолог Р. Дрейкурс виділяє 4 найбільш типові та важливі цілі недисциплінованої поведінки дитини. Це дитина, яка: 1) хоче звернути на себе увагу; 2) не хоче коритися дорослим і прагне отримати над ними верх; 3) бажає помститися дорослим за те, що вони її не люблять і ображають; 4) хоче демонстративно показати, що вона ні на що не здатна, і хоче, щоб її залишили у спокої. Щоб визначити мотив, потрібно спостерігати за дітьми та дослухатися до власних почуттів. Адже у дорослих людей є значна перевага над дітьми – вони можуть керувати своїми емоціями. Тому замість підвищення голосу краще виявити свою любов, адже дитина завжди її потребує та шукає захисту дорослих. Якщо дорослі надміру використовують силу і владу, то спрацьовує механізм самозахисту – звідси дитяче роздратування [2].

Головною подією у дітей 6-7 років є зміна статусу – вступ до школи. І успішне навчання багато в чому залежить від того, чи враховують вчителі та батьки закономірності фізичного та психічного розвитку першокласників. Кожна дитина має свої слабкі та сильні сторони і проходить індивідуальний шлях розвитку. В процесі навчання та виховання дітей із психофізичними порушеннями необхідно враховувати об'єктивні труднощі їхнього розвитку, а саме: труднощі мовленнєвої комунікації, соціальну

інфантильність, не сформованість соціально-побутової компетентності, емоційного розвитку, порушення поведінки, нечіткі уявлення про систему поведінки, порушення загального психічного розвитку та ін. Саме в молодшому шкільному віці закладається фундамент моральної поведінки, починає формуватися характер дитини. Тому відомий радянський психолог В. А. Крутецький відзначав деякі особливості характеру молодшого школяра: 1) імпульсивність – схильність діяти негайно. Причина – вікова слабкість вольової регуляції поведінки, потреба в активній зовнішній розрядці; 2) загальна недостатність волі – не вміє довго йти до запланованої мети, долаючи труднощі; 3) вередливість та впертість – недоліки виховання; 4) допитливість, безпосередність та довірливість – схильність до наслідування. Небезпека полягає в тому, що дитина переймає не лише позитивне; 5) емоційність – невміння стримати свої почуття, контролювати їх прояви [3].

Відхилення в розвитку особистості дитини виявляється по-різному: або у не конкретному розумінні мотивів діяльності, в обмеженні знань про вимоги колективу або в невмінні зіставляти свої наміри, бажання із загальними цілями. Спостерігається також деяка ізольованість дитини від учнівського колективу. В одних дітей проявляється зарозумілість, переоцінювання власних сил, умінь та свого місця в колективі, у інших – надмірна несміливість, сором'язливість, недооцінювання власних сил, часто зустрічається некритичність та покірність чужим впливам. Ці прояви зумовлені браком спілкування, контактів з людьми і можуть бути зумовлені недорозвитком мовлення або недоліками виховання. У дітей з вадами слуху проблеми формуються у сфері словесно-логічного мислення. Порушення слухових сприймань викликає підозрливість, неможливість зрозуміти почуте. А це призводить до нестійкої поведінки. Слабозорим дітям властива недостатня просторова орієнтація та збіднене емоційне життя. У дітей з порушенням інтелектуального розвитку спостерігається недорозвиток вищих форм пам'яті, мислення, характеру. Недорозвиток особистості виявляється у примітивних реакціях, підвищеній самооцінці, негативізмі, недорозвитку волі, невротичних реакціях. Діти із розумовими вадами проявляють пасивність, інертність, підкорення сторонньому впливу, і все це – через відсутність критичного мислення. У них важко сформувати мораль, поняття якості не проявляються у некритичному ставленні до власної поведінки та вміння правильно оцінити свої сили (Т. А. Власова, О. І. Дячок,

І. В. Єременко, М. С. Певзнер, С. Я. Рубінштейн).

Зважаючи на вищесказане основними завданнями сімейного виховання є: формування звичок позитивної поведінки; позитивна оцінка дитини та адекватна оцінка її діяльності; сприятливий психологічний клімат сім'ї. Вчителі давно усвідомлювали значення участі батьків у житті школи, родини й надалі мають визначальний вплив на дітей упродовж усього їхнього навчання. Отож, пошуки відповідних способів забезпечення участі та співпраці батьків зі школою залишаються у школах потрібним та непростим завданням, яке набуває особливого значення в інклюзивній освіті. Адже освіта таких дітей є спільним завданням батьків і фахівців.

Позитивне ставлення до цього батьків безумовно сприяє інтеграційним процесам як у школі, так і у суспільстві в цілому. Відтак, головними ініціаторами у впровадженні програм залучення в Україні, як і в цілому світі, є батьки. Це відбувається тому, що батьки є природними носіями ідеї, духу залучення дітей з особливими потребами до загальної системи і, крім того, вони є замовниками і споживачами цього виду освітніх послуг. Втім батьки, як і будь-яка ланка, дотична до інклюзії, потребують відповідної підтримки і допомоги. Обов'язковим є отримання батьками широкого спектру послуг аби надати їм можливість стати компетентними захисниками прав своїх дітей, для подальшого використання цих навичок у відстоюванні прав дитини на рівний доступ до якісної освіти, забезпечення економічної та соціальної незалежності дітей у майбутньому.

Тому, варто батьків дітей з особливими потребами:

1. Навчити краще розуміти внутрішній стан дітей та стати компетентними захисниками їхніх прав та інтересів.

2. Оцінити потреби та забезпечити надання освітніх, соціальних та інших послуг сім'ям дітей з особливими потребами.

3. Забезпечити інформаційною підтримкою для задоволення їхнього професійного зростання у відстоюванні прав та інтересів таких дітей.

4. Спонукати до розвитку активної громадянської позиції, сприяти створенню батьківських організацій. Аби оптимізувати процес інтегрування дитини в загальноосвітнє середовище видається за доцільне: забезпечити батьків дітей з особливими потребами своєчасним доступом до інформації і консультації, підтримки з боку професіоналів та інших батьків; підтримувати здатність батьків долати свої страхи, інші психологічні труднощі, підвищення компетентності, з метою повноцінної участі батьків у

навчальному процесі; формувати позитивне ставлення та загальну культуру батьків з метою надання дітям достатньої опіки, заохочення самостійного вибору дітьми занять, реалізації їх творчих можливостей; створити потужну мережу батьківських організацій та об'єднань з метою консультативної та інформаційної роботи, поширення зразків кращих інклюзивних практик, зокрема серед батьків здорових дітей.

Вочевидь, перш за все, варто зважати на те, що діти безпосередньо сприймають та вчаться тим речам, які зустрічають у своєму повсякденному житті. У дитини-інваліда дуже високий рівень залежності від сім'ї, обмежені навички взаємодії у соціумі. Тому, проблема виховання і розвитку «особливої» дитини стає складною для сім'ї, батьки потрапляють в психологічно не просту ситуацію: вони відчувають біль, горе, відчуття провини, часто впадають у відчай. Узагальнений психологічний портрет батьків дітей з особливими потребами характеризується вираженою стурбованістю, високим рівнем тривожності, слабкістю, соціальною боязкістю, підозрілістю.

Н. В. Заверико та Т. Г. Соловійова виділяють так критерії адаптації батьків до умов життя, ускладнених інвалідністю дитини: соціально-психологічний стан батьків; соціокультурна адаптованість; адекватність батьківсько-дитячих взаємовідносин; реабілітаційний потенціал батьків [8].

Беручи до уваги дані критерії, можна визначити три рівня адаптації батьків до умов життя, пов'язаних із виховання дітей з особливими потребами: високий, середній, низький. Як показали спостереження О. В. Хмизової та Н. В. Остапенко, батьків, які виховують дітей-інвалідів умовно можна поділити на три групи адаптивності: Перша група – батьки, які адекватно сприймають особливості дитини, намагаються розвивати її потенціал, постійно шукають нові шляхи, методи, прийоми, засоби її навчання та виховання. Вони оптимістично налаштовані, надають моральну підтримку іншим батькам, організують альтернативні форми корекційної роботи, вміють оптимально розподіляти життєвий час, знаходять можливості для власного особистісного розвитку. Друга група – батьки, які ретельно приділяють увагу дитині з обмеженими можливостями, намагаються її розвивати, але при цьому їх власний емоційний фон суттєво знижений. Переважно це жінки, які розлучилися із чоловіками після народження дитини-інваліда. Такі матері майже повністю відмовляються від своїх особливих інтересів і живуть заради дитини. Третя група – батьки, які матеріально забезпечують дитину з

особливими потребами, але не надають їй емоційної підтримки. Такі батьки не сприймають адекватно дитину-інваліда, для них вона стає чужою. Іноді вони намагаються виправити цю ситуацію шляхом народження іншої дитини. Таким чином, поступово піклування про дітей з особливими потребами стає другорядною справою. До цієї групи також віднесено батьків, які внаслідок різних «об'єктивних» причин майже повністю перекладають усі проблеми розвитку дітей-інвалідів на інших членів сім'ї, найманих працівників чи фахівців реабілітаційного центру [9].

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Отже, узагальнюючи вищесказане, важливо наголосити батькам дитини з особливими потребами, що їхнє головне завдання – не плутати власний життєвий світ зі світом своєї дитини. Віра в свою дитину, у її майбутнє, повага до її потреб, мрій, планів, дій допомагають розвитку дитячої ініціативи у побудові власного життя. Постійна соціальна взаємодія в різноманітних умовах, в різних ситуаціях, за різних обставин зближує здорових дітей, дітей з особливими потребами та їх батьками, виробляє емпатію, прихильність один до одного, усвідомлення індивідуальності кожного, відчуття захищеності.

Таким чином, якість навчально-виховного процесу, буде визначатися тим, наскільки враховуються й реалізуються потенційні можливості навчання і розвитку кожної дитини з особливостями психофізичного розвитку, адже у дитини завжди є резерви, використання яких може дієво поліпшати якість її навчання в системі інклюзивної освіти та життя в цілому.

Дана стаття не дає вичерпної відповіді на всі аспекти даної проблеми й потребує подальшого вивчення та дослідження. Перспективи подальших розвідок вбачаємо в дослідженні впливу соціально-психологічного тренінгу для батьків на процес формування адекватного та позитивного сприйняття власних дітей з різними психофізичними вадами.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Выготский Л. С. Проблемы развития психики / Л. С. Выготский // Собр. сочин. – В 6 т. – М.: Педагогика, 1983. – Т. 3. – 369 с.
2. Дрейкурс Р. Манифест счастливого детства: Основные идеи разумного воспитания: Пер. с англ. / Рудольф Дрейкурс, Вики Золц; [пер. с англ. Ларисы Ткач]. – Екатеринбург: Рама Пабблишинг. – 2015. – 296 с.
3. Крутецкий В. А. Учебник для учащихся педагогических училищ. / В. А. Крутецкий. – М.: Просвещение, 1980. – 352 с.

4. Основи інклюзивної освіти: навч. метод. посібник / МОН молоді та спорту України, НАПН України, Ін-т спец. педагогіки; за заг. ред. А. А. Колупаєвої. – К.: [А.С.К.], 2012. – 308 с. – (Сер. «Інклюзивна освіта»).

5. Пиаже Ж. Речь и мышление ребенка / Пиаже Ж. – М., 1994. – 452 с.

6. Платонов К. К. Структура и развитие личности / Платонов К. К. – М., «Наука». – 1986. – 256 с.

7. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн – СПб.: Изд-во «Питер», 2000. (Серия «Мастера психологии») – 534 с.

8. Соціально-педагогічна робота з батьками, що виховують дітей з особливими потребами: навчально-методичний посібник / Упор. Н. В. Заверико, Т. Г. Соловйова. – Запоріжжя: ПП «Тандем», 2008. – 53 с.

9. Хмизова О. В. Організація психокорекційної роботи з батьками дітей з особливими потребами як складова цілісного процесу ранньої соціальної реабілітації / О. В. Хмизова, Н. В. Остапенко // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. – 2011. – № 3/4. – С. 203–211.

REFERENCES

1. Vygotsky, L. S. (1983). *Problemy razvitiya psihiki*. [Problems of the psyche development]. Moscow.

2. Dreikurs, R. (2015). *Manifest schastlivogo detstva: Osnovniye idei razumnogo vospitaniya*. [Manifest of happy childhood: The basic ideas of intelligent education]. Ekaterinburg.

3. Krutetskiy, V. A. (1980). *Uchebnik dlya uchashchihsya pedagogicheskikh uchilisch*. [A textbook for students of pedagogical colleges]. Moscow.

4. *Osnovy inklyuzivnoyi osvity: navch. metod. posibnyk / MON molodi ta sportu Ukrainy*. [Fundamentals of inclusive education: teaching methods manual / Ministry of Education of Science, Youth and Sport of Ukraine, National Academy of Sciences of Ukraine]. Kyiv.

5. Piazhe, Zh. (1994). *Rech i mushleniye rebenka*. [The child's speech and thinking]. Moscow.

6. Platonov, K. K. (1996). *Struktura i razvitiye lichnosti*. [Structure and personality development]. Moscow.

7. Rubinstein, S. L. (2000). *Osnovy obshchey psihologii*. [Basics of general psychology]. SPb.

8. Zaveryko, N. V., Solovyova, T. G. (2008). *Sotsialno-pedahohichna robota z batkamy, shcho vykhovuyut ditey z osoblyvymy potrebamy: navchalno-metodychniy posibnyk*. [Socio-pedagogical work with parents raising children with special needs: teaching manual]. Zaporizhya.

9. Khmyzova, O. V., Ostapenko, N. V. (2011). *Orhanizatsiya psyhokorektsiynoyi roboty z batkamy ditey z osoblyvymy potrebamy yak skladova tsilisnoho protsesu rannoyi sotsialnoyi rehabilitatsiyi*. [Organization of psycho-corrective work with parents of children with special needs as an integral part of the early social rehabilitation process]. Kyiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ВАСЕЦЬКА Тетяна Миколаївна – кандидат психологічних наук, доцент кафедри спеціальної освіти та здоров'я людини Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: проблеми спеціальної психології, психолого-педагогічна діагностика та вивчення дітей з вадами.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

VASETSKA Tetyana Mykolayivna is a Candidate of Psychological Sciences (PhD), an Associate Professor of Department of Special Education and Health of the Person of the Centralukrainian Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: problems of special psychology, psychological and pedagogical diagnostics, study of children with special needs

Стаття надійшла до редакції 18. 01. 2019 р.
Рецензент – д.п.н. професор Калініченко Н. А.

УДК 373.3.016:51-056.36

ВДОВЕНКО Вікторія Віталіївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної освіти та здоров'я людини Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
e-mail: violeta_vv@ukr.net

МЕТОД ПРОЕКТІВ ПРИ НАВЧАННІ МАТЕМАТИКИ УЧНІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ВІДХИЛЕННЯМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. В українській школі проектні технології з'явилися порівняно недавно в результаті діяльності міжнародних організацій, які розробляли і поширювали освітні проекти. На жаль, в Україні сьогодні ще досить мало досвіду використання методу проектів у навчально-виховному процесі

сучасної школи.
Однією з нових форм навчання дітей з особливими потребами є інклюзивна освіта, яка передбачає надання освітніх послуг дітям з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього закладу і базується на принципах забезпечення основоположного права дітей на освіту та права навчатися за